

Max Ghenis, 2020. január 1., fordította Csepregi Dávid

Mit tanultunk az alapjövedelemről 2019-ben? - Rohamos növekedés a kutatások terén

2019 jelentős év volt az alapjövedelem történetében. Az Amerikai Egyesült Államokban 2018 óta 40 százalékkal nőttek a netes keresések a témában, és 130 százalékkal világszerte. 2019-ben egy Nobel-díjas tudós tanulmányt írt az alapjövedelem lehetőségeiről a fejlődő országokban, a Világbank könyvet publikált az alapjövedelem védelmében, a Palgrave Macmillan gondozásában pedig megjelent a kiadó tizenötödik és tizenhatodik kötete az alapjövedelemmel foglalkozó akadémiai sorozatában.

1. Ábra

Ez a cikk áttekinti a tavaly megjelent alapjövedelemmel kapcsolatos kutatások egy részét. Az alapjövedelem programok és kísérletek elemzése után alapjövedelem-politikák szimulációit vizsgáljuk, majd olyan hasonló programokra vetünk egy pillantást, mint a közvetlen pénzügyi támogatások (*cash transfer*), végezetül pedig megnézzük, hogy a milyen az alapjövedelem és a pénzügyi támogatások társadalmi megítélése.

Alapjövedelem programok

Több tanulmány látott napvilágot tavaly az Alaska Permanent Fund osztalékról (PFD), ami az állam olajkitermelésből fakadó bevételeiből fizet 1000 és 3000 dollár közötti összeget évente a helyi lakosoknak. Guettabi a naprakész kutatások átfogó elemzésével kimutatta, hogy a PFD semleges a foglalkoztatásra nézve, pozitívan járul hozzá azonban a csecsemők születéskori testsúlyához, a nem-tartós termékek (mint pl. élelmiszer) és szolgáltatások fogyasztásához, valamint a gyermekkori túlsúly és szegénység mérsékléséhez; mindemellett az elemzés csökkenést állapított meg a jövedelmek közötti egyenlőtlenségekben is. Feinberg és Kuhn azt találta, hogy megnőtt a vállalkozási kedv a PFD bevezetése után, bár később ez a hatás megszűnt. A PFD megnövelte a szerhasználatból fakadó balesetek előfordulását, nem volt hatással az erőszakos bűncselekményekre, azonban mérsékelte a vagyon elleni incidensek számát (ezt Watson és szerzőtársai mutatták ki; Dorsett szintén mérséklődést mér a vagyon elleni incidensek számában, de csak akkor, ha a PFD

osztalék magasabb összegű volt). Lerner nem talált összefüggést a PFD és a középszintű tanulmányok befejezése között. Mahdavi visszamegy egészen 1976-ig, a PFD bevezetésének évéig, és azt találja, hogy alacsonyabb lesz a választói hajlandóság akkor, ha a kedvezményezett a választások előtt kapja meg az osztalékot ahhoz képest, mintha ez a választások után történne.

Habár a finnországi alapjövedelem kísérletnek nem volt hatása a foglalkoztatásra, a megkérdezettek között 14 százalékkal nőtt a pozitív válaszadók aránya az általános jólétre vonatkozó kérdések esetén, mint a bizalom, magabiztosság, egészség, és ezzel együtt megnőtt az alapjövedelem iránti igény is. A Stockton Economic Empowerment Domnstration (SEED) elindított egy adatgyűjtő projektet, amiben a kísérletben résztvevőket és a kontrollcsoportok tagjait gyűjtik csoportokba, eddig a pontig azonban nem publikálták az eredményeiket.

Szimulációk

Hoynes és Rothstein tavaly februárban amellet érvelt, hogy “az alapjövedelemtől szóló kísérleti tanulmányok nem igazán segítik elő azt, hogy megválasszunk a témával kapcsolatos legégetőbb kérdéseket”, és a gyakorlati tervezés dilemmáit - mint például, hogy milyen forrásokból legyen finanszírozva a projekt és azokat a forrásokat hogyan pótoljuk. Teljeskörű alapjövedelem, gyermekek számára biztosított alapjövedelem és a szén-dioxid kibocsátásra kivetett adókból finanszírozott alapjövedelem szimulációival a kutatók az utóbbi évben próbálták megválaszolni az imént felmerülő kérdéseket.

Alapjövedelem szimulációk

Számos kutató (engem is beleértve [értsd Max Ghenis – a szerkesztő], készített szimulációt Andrew Yang elnökjelölt Szabadság Osztalék (Freedom Dividend) tervezetéről, ami egy 10 százalékos ÁFA bevezetéséből (és egyéb forrásokból) finanszírozott havi 1000 dollár per főre tervezett alapjövedelem javaslat. A Committee for a Responsible Federal Budget felmérése szerint a 10 százalékos ÁFA-kulcs nem elegendő az 1000 dolláros alapjövedelem finanszírozására. Az én kutatásaim is azt támasztották alá, hogy Yang tervezete növelné a költségvetési hiányt, azonban drámaian csökkentené a szegénységet és társadalmi egyenlőtlenséget. Futtattam továbbá egy költségvetés-semleges szimulációt is a tervezettel (havi kb. 500 dollár értékben), ami elosztási szempontból még mindig előremutató lenne, és arra jutottam, hogy az állampolgársági limit a fő oka annak, hogy az alacsonyabb jövedelmű emberek számára egy ilyen intézkedés inkább káros

hatásokat generálna. Pomerleau számításai szerint az ÁFA-kulcs 22 százalékra növelése és az alapjövedelem összegének 750 dollárra való csökkentése lenne szükséges ahhoz, hogy a javaslat költségvetés-semleges legyen. Egy alapjövedelem-kalkulátor szerint a Yang által képviselt tervezet valóban hozzájárulna a költségvetési hiányhoz, azonban a lakosság nagy rész jól járna, az alacsony jövedelmű rétegek pedig kifejezetten még így is profitálnának belőle.

Izraelben Katz és Sarel futtatott le egy alapjövedelem szimulációt, aminek a finanszírozása a magas jövedelem megadóztatásából, valamint a szociális segélyek és adókedvezmények megszüntetéséből lenne biztosítva. A tervezetben a felnőttek életkortól függően (egyenesen arányosan) 340 és 930 dollár közötti összeget kapnának kézhez, a gyermekek pedig 40 és 190 dollár közöttit, attól függően, hogy hány gyerek él a háztartásban. A szerzőpáros megállapította, hogy egy ilyen intézkedés csökkentené a társadalmi egyenlőtlenségeket és ösztönzően hatna a munkavállalásra.

Ábra 2.

Lansley és Reed két alapjövedelem modellt dolgozott ki az Egyesült Királyságra igazítva: az egyik finanszírozása érdekében az adózási és juttatási rendszert kellene átalakítani, a másikhoz viszont szükség volna egy szociális alap (Social Wealth Fund) létrehozására. "Az alapjövedelem - legyen bármilyen szerény mértékű - jelentős lépés lenne a szegénység és egyenlőtlenség mérséklése, és a rászorultsági alapú szociális támogatásokból fakadó függőség csökkentésének irányába" - állapítja meg a két kutató.

Ábra 3.

Spanyolország esetében Plá és szerzőtársai regresszívnek találták azt, ha a jelenlegi szociális szolgáltatásokat egy költségvetés-semleges alapjövedelem-konstrukcióra cserélnék, Gentilini és Rigolini pedig ugyanerre a konklúzióra jutottak Oroszország és Brazília esetében is.

Tíz, több országot érintő, alapjövedelemről és negatív jövedelemadóról szóló kísérleti tanulmány felülvizsgálatával (továbbá tizenegy nem kísérleti tanulmány felhasználásával) Colombino a következő megállapításra jut:

Abban az esetben, ha az értékelési kritérium túllépi a munkaerő kínálati hatást (tehát figyelembe veszi az az egyenlőtlenségre gyakorolt hatásokat és a nem-piaci tevékenységek értékét), akkor a negatív jövedelemadó és alapjövedelem a legtöbb esetben jobbnak bizonyul a jelenlegi rendszerekkel szemben.

Szimulációk gyermekek után nyújtott támogatásokról

A gyermekek utáni támogatás gyakorlatilag alapjövedelem gyermekek számára; több országban létezik ilyen juttatás valamilyen formában (Isd. családi pótlék - a fordító), az Egyesült Államok mostanában fontolgatja a bevezetését.

Az American Family Act (AFA) a legjelentősebb gyermektámogatási javaslat az Egyesült Államokban, ami megreformálná a Child Tax Creditet, eltörölné a belépési feltételeket és megemelné a támogatási összeget. Ezzel olyan, a gyermektámogatáshoz hasonló konstrukciót hoznának létre, ami csak magas jövedelműeket zárna ki a jogosultak köréből. Collyer és szerzőtársait idézve: "az AFA 4 millió gyermeket emelne ki a szegénységből és felére csökkentené a mélyszegénységben élő gyermekek számát". A bevezető szakasz eltörlése kifejezetten fontos a szegénység mérséklését illetően. Hasonló végkövetkeztetésre jut Hammond és Orr, miközben megállapítják, hogy az AFA 10 százalékkal csökkentené a felnőttkori szegénységet és az átlagnál magasabb szinten profitálnának belőle a nem-fehér családok.

Wunder kutatásai szerint egy évi 9,330 dolláros gyermektámogatás 75 százalékkal csökkentené a gyermekkori szegénységet az Egyesült Államokban, a kanadai CANCEA pedig megállapította, hogy a Child Benefit nélkül 588,000-rel több gyermek élne szegénységben Kanadában.

Szén-dioxid osztalék szimulációk

Szén-dioxid osztalékot a szén-dioxid kibocsátásra kivetett adókból befolyt bevételből osztanának szét feltétel nélküli támogatásként, amit tekinthetünk kisebb összegű alapjövedelemnek. Több adótervezet is az Egyesült Államok Kongresszusának asztalán van, azonban csak egy osztaná vissza teljes mértékben alapjövedelemként az adóból befolyt pénzt: az Energy Innovation and Carbon Dividend Act (EICDA).

Kaufman és kollégái szerint az EICDA nemcsak csökkentené a szén-dioxid kibocsátást és légszennyezést, de több szempontból előremutató lépés lenne. Hafstead arra a következtetésre jut, hogy az EICDA nettó költségvetési nyereség lenne a társadalom alsó három ötöde számára (átlagosan), 53 százalékkal csökkentené az éves kibocsátást 2035-re, bár emellett 2035-re a GDP is csökkenne 2,5 százalékkal.

Ábra 4.

Kapcsolódó programok

GiveDirectly pénzügyi támogatás

A GiveDirectly egy jótékonyági program, melyen keresztül mélyszegénységben élő családok jutnak feltétel nélküli pénzügyi támogatáshoz, leginkább Kelet Afrikában. A programot közgazdászok indították el, akik a mai napig tanulmányozzák a kezdeményezés hatásait.

Decemberben megjelent, legaktuálisabb tanulmányukban azt vizsgálták, hogy a támogatásaik hogyan hatnak az általános gazdasági egyensúlyra. A kísérlet során teljes falvakat vettek górcső alá, mely során a támogatásokat az alacsony bevétellel rendelkező háztartásokra korlátozták. Egger és szerzőtársai arra az eredményre jutottak, hogy az intézkedés közvetetten azok számára is segítség, akik nem részesülnek a pénzügyi támogatásból: a fogyasztás szintje ugyanúgy megemelkedett mind a részesülő, mind pedig a nem-részesülő háztartásokban, ráadásul hasonló mértékben. Minden dollár támogatás 2,6 dollárral növelte a helyi gazdaságot.

A Give Directly-hez hasonló pénzügyi támogatások pozitív hatásait több tanulmány is igazolta. Heushoferék szerint a támogatások hatására az érintett háztartásokban csökkent a párkapcsolatban élők közötti erőszak, kifejezetten akkor, ha a támogatásban részesülők nők voltak; ez a jelenség - az Eggerék által észlelt jelenséghez hasonlóan - szintén túlmutat a közvetlenül támogatottak körén, a nők ellen elkövetett párkapcsolati erőszak ott is csökkent, ahol nem lett kiosztva támogatás. Egy másik tanulmányban azonban Haushoferék felhívják a figyelmet arra, hogy a támogatásban nem részesülők lelki jóllétében romlást mértek. Végezetül Cooke és szerzőtársai a fogyasztás és a bevételek megemelkedését állapították meg azok között a kávétermelő földművesek közül, akik pénzügyi támogatás kedvezményezettjei voltak.

A GiveDirectly alapjövedelemhez kapcsolódó kísérleteinek eredményei idén látnak napvilágot; a kutatásban nem más vesz részt, mint a 2019-es Nobel-díj nyertes Abhijit Banerjee. Tavaly a szervezet kiadott egy alapjövedelem-útmutatót releváns akadémiai kutatásokkal, hozzátéva azt, hogy ők maguk hogyan terveznek hozzájárulni az ügyhöz.

Egyéb pénzügyi támogatások

Carneiro és társai kutatásai alapján 8 százalékkal csökkent a gyermekek testi fogyatékosága azokban a mélyszegénységben élő nigériai családokban, akik pénzügyi támogatásban részesültek és szülés előtt, valamint a szülés utáni időszakban a gyermek kétéves koráig védőnői felügyeletben vettek részt.

Aguilar kollégáival együtt 20 évig követte olyan mexikói családok életét, melyek feltételekhez kötött pénzügyi támogatásban részesültek. A kutatás során kiderült, hogy a támogatás pozitívan járul hozzá a családalapításhoz, a költözési lehetőséghez, a tartós használati cikkekhez való hozzájutáshoz, a fogyasztási kiadásokhoz, élelmiszerbiztonsághoz, és elősegíti a generációk közötti mobilitást.

Egy két éves, felnőtt malawii nőt érintő feltételekhez kötött és feltétel nélküli pénzügyi támogatási program kiértékelésével Baird és szerzőtársai arra jutottak, hogy a feltételekhez kötött támogatás stabil javulást idézett elő a résztvevők iskolázottságában és termékenységében (akkor vállalnak gyereket, amikor szeretnének). Ugyan hosszan tartó előnyökkel nem járt a feltétel nélküli támogatásból való részesülés, de rövid távon nőtt a termékenység, csökkent a HIV-fertőzések száma, a résztvevők gyermekeinek egészsége pedig egyértelműen javult.

Kidd és Athias 38 programot vizsgált meg 23 alacsony és közepes jövedelemmel rendelkező országokban, és arra az eredményre jutottak, hogy az a négy program, amelyben feltétel nélküli támogatást kaptak az érintettek, sokkal hatékonyabban jutott el szegény családokhoz, mint a rászorultsági alapú támogatások. Míg előbbiek 10 százalékos, addig utóbbiak 50 százalékos hibahatárral működnek.

Egy, az ILO és az UNICEF által publikált tanulmányban a szervezetek egy nemzetközi feltétel nélküli gyermektámogatási alap létrehozása mellett kardoskodnak, amely hatékony eszköze lenne az ENSZ globális szegénység elleni harcának.

Neuert és szerzőtársai „Work Requirements Don't Work” című tanulmányukban a behaviorista közgazdaságtan szakirodalmát tekintették át. Harris kutatásának központjában az amerikai SNAP program (élelmiszerutalványok) állt, melynek eredményei szerint a programban való részvétel munkahelyhez kötése szignifikánsan csökkentette a SNAP programban résztvevők számát, és csak minimálisan növelte a foglalkoztatást.

Alapjövedelemmel kapcsolatos hangulat

A Hill-HarrisX közvéleménykutatása szerint 2019 februárjától 2019 szeptemberéig 43 százalékról 49 százalékra emelkedett az Egyesült Államokban azoknak a száma, akik támogatnának egy olyan alapjövedelem-konstrukciót, aminek a keretein belül havi 1000 dollárban részesülnének azok az amerikai munkavállalók, akiknek a munkahelyét veszélyezteti az automatizáció; ennek népszerűsége kifejezetten magas a Demokrata Párt 35 évnél fiatalabb szavazóinak körében. Az Echelon Insights úgy kérdezett meg szavazókat az alapjövedelemről, hogy nem vette figyelembe az automatizáció hatásait, az alapjövedelemet így is támogatta a válaszadók 40 százaléka; ebben az esetben is leginkább a fiatal demokrata szavazók között volt magasabb a támogatási arány, kiegészülve az alacsony jövedelműekkel.

A kései Alan Krueger lefolytatott egy kísérleti közvéleménykutatást, amiben amerikai állampolgárokat kérdezett a) alapjövedelem az Egyesült Államokban, és b) alapjövedelem Afrika szegényebb részein, a kísérlet során véletlenszerűen adta meg az alanyoknak az a) és b) téma közötti sorrendet. Azok a válaszadók, akiket először az afrikai alapjövedelemről kérdeztek, jobban támogatták az amerikai alapjövedelem bevezetését, míg azok, akiket először az amerikai alapjövedelemről kérdeztek, kevésbé támogatták az afrikai alapjövedelem bevezetését.

Stadelmann-Steffen és Dermont magasabb társadalmi támogatást mért az alapjövedelem mellett Finnországban, mint Svájcban, a legtöbben azonban mindkét országban bőkezű, azonban állampolgársághoz kötött alapjövedelem tervezetet részesítenének előnyben.

Mosec és Mo pakisztáni közvéleménykutatása szerint a pénzügyi támogatások növelik a politikai vezetők és intézmények támogatottságát, de csak abban az esetben, ha ezek az támogatás a társadalmi egyenlőtlenségek mérséklésének eszközeként van keretezve (szembeszökő egyenlőtlenség esetén csökkenhet a politikai támogatás azoknak az embereknek a körében, akiktől megtagadták a pénzügyi támogatást). Brazíliában és Törökországban, országos szintű reprezentatív mintán elvégzett közvéleménykutatás eredményei által Zucco és szerzőtársai megállapították, hogy a feltételekhez kötött támogatás csak marginálisan népszerűbb a hasonló, feltétel nélküli támogatásoknál. Ez a különbség viszont meglehetősen megnő azok körében, akik magasabb jövedelemmel rendelkeznek, vagy úgy tekintenek magukra, mint akik nem feltétlenül profitálnának egy ilyen intézkedésből. Végezetül Rios és szerzőtársai megállapították, hogy azok a Fiji lakosok, akik a természeti katasztrófa után pénzügyi támogatásban részesültek, közel 20 százalékkal hajlamosabbak elégedettek lenni a kormány intézkedéseivel, mint azok, akik nem kaptak ilyen támogatást.

Mik az alapjövedelemmel foglalkozó kutatások közös irányai 2019-ben? Újabb bizonyítékok támasztják alá Alaszkából, Finnországból, valamint számos fejlődő országból azt a sejtést, hogy a feltétel nélküli alapjövedelemnek és a pénzügyi támogatásoknak hasonló eredményei vannak: pozitív hatás a fogyasztásra, a gyermekek egészségére, és a fejlődő országok állampolgárainak jövedelmére nézve. A kenyai pénzügyi támogatásnak gazdaságilag pozitív, pszichológiailag azonban negatív externáliáit figyelhetjük meg, ez a hatás jellemző lehet Pakisztánra is. Regresszívnek mutatkoztak azok az alapjövedelem szimulációk, ahol csak a rászorultság alapú támogatási programokat kívánták pótolni, és számos tanulmány bebizonyította, hogy a feltétel nélküli támogatások hatékonyabban érik el a szegényebb rétegeket. Végezetül kijelenthető, hogy az alapjövedelem gondolata egyre népszerűbb, azonban megítélése függ a keretezéstől és az adott országtól viszonyaitól.

2020-ban a legmeggyőzőbb bizonyíték talán a kenyai GiveDirectly program irányából érkezik az alapjövedelem mellett; a programban résztvevő falvakat véletlenszerűen választották ki és a támogatás 12 évre biztosítva van. Egy biztos: ha a 2020 kicsit is hasonlítani fog a tavalyi évhez, akkor idén is érdemes felkészülnünk az izgalmasabbnál izgalmasabb kutatási eredményekre.